

“ประวัติศาสตร์ร่วมของมุสลิมไทย: บอผ่านสายตระกูล”

อาจารย์ สันติ เสือสมิง

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตนิ สอนหลวง

บทคัดย่อ

ระหว่างปี พ.ศ. 2173-2223 บริเวณคาบสมุทรมาลายูตอนบน รัฐสุลต่านมลายูแห่งสิงขรนครได้ถูกสถาปนาขึ้นโดยสุลต่าน สุลัยมาน ชาฮ์ ซึ่งอาจหาญท้าทายต่อแสนยานุภาพของรัฐอยุธยาศรีรามเทพนครมหาอำนาจแห่งสุวรรณภูมิในเวลานั้น ตลอดระยะเวลา 50 ปีเศษ รัฐสุลต่านมลายูแห่งสิงขรนครได้กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญในคาบสมุทรมาลายู และขับเคลื่อนกับนครรัฐปัตตานีดารุสสลามและรัฐอยุธยา เพื่อช่วงชิงสถานะการเป็นเมืองท่าในด้านพาณิชย์นาวีที่สำคัญในภูมิภาคอุษาคเนย์ ถึงแม้จะเป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในประวัติศาสตร์ แต่รัฐสุลต่านมลายูแห่งสิงขรนครก็เป็นทีโอชะของชาวต่างชาติที่เข้ามาค้าขายยังภูมิภาคนี้ และมีเรื่องราวความเจริญรุ่งเรืองปรากฏเป็นหลักฐานจดจรรึกไว้ในจดหมายเหตุของชาวต่างชาติ แม้ภายหลังสูญเสียความเป็นรัฐอิสระในช่วงยุคทองของอยุธยาศรีรามเทพนครแล้ว บรรดาลูกหลานของสุลต่าน สุลัยมาน ชาฮ์ แห่งสิงขรนครได้สืบวงศ์วานว่านเครือต่อมาโดยมิได้ขาดสายตลอดช่วงระยะเวลาหลายร้อยปีจวบจนปัจจุบันสมัย และพวกเขาเหล่านั้นคือ หนึ่งในต้นตระกูลไทยที่ในช่วงเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์อาจจะถูกมองว่าเป็นกบฏ แต่กาลเวลาได้พิสูจน์แล้วว่าพวกเขาเหล่านั้นคือ ผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งในการรักษาอธิปไตยของชาติด้วยเลือดเนื้อและชีวิตของพวกเขา และกลายเป็นแบบอย่างแก่นุชนรุ่นหลังที่จะเจริญรอยตามและถือเป็นความภาคภูมิใจที่มีอาจดูแลกันได้เลย

สายตระกูลสุลต่าน สุลัยมาน ชาฮ์ แห่งสิงขรนคร (สงขลา-พัทลุง)

ปลายรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ประมาณ พ.ศ. 2145 ตะโตะโมกอล ได้อพยพตนเองครอบครัว และบริวารจำนวนมากเดินทางโดยเรือเข้าสู่อ่าวไทยมาขึ้นบกที่ตำบลสทิงพระ ต่อมาได้ย้ายจากตำบลสทิงพระไปตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ที่บริเวณหัวเขาแดงริมทะเลปากอ่าวสงขลาเมื่อหมู่บ้านบริเวณหัวเขาแดงขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ความทราบถึงเจ้าพระยาหนครศรีธรรมราชจึงมีรายงานขึ้นไปยังกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเอกาทศรถจึงทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท่านตะโตะโมกอลเป็นข้าหลวงสำเร็จราชการนครสงขลา (ซึ่งขณะนั้นกินอาณาเขตของเมืองพัทลุง ตรัง และสตูลเอาไว้ด้วย) ในปี พ.ศ. 2148 ดังปรากฏเรื่องนี้ใน

จดหมายเหตุของอังกฤษ ซึ่งเรียกสงขลาว่า “ซิงโคร่า” ตะโตะโมกอลดำรงตำแหน่งตลอดระยะเวลา 15 ปี เศษถึงถึงอสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. 2163 (เก็บความจาก สายสกุล สุลต่านสุลัยมาน (2531) หน้า 13)

เชื่อกันว่า ตะโตะโมกอล เป็นชาวเปอร์เซีย นับถือศาสนาอิสลามซุนนีหัย เดิมตั้งรกรากอยู่ในเมืองสาเลห์ในเขตชวากลาง (อ้างแล้ว หน้าเดียวกัน) แต่นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า ตะโตะโมกอลอาจเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู-ชวา หรืออินโด-ชวา มาจากแคว้นมะกัสซาร์ (มักกะสัน) ซึ่งความเห็นของนักวิชาการฝ่ายหลังนี้น่าจะมีน้ำหนักมากกว่าฝ่ายแรกที่สันนิษฐานว่าตะโตะโมกอลมีเชื้อสายอินโด-อิหร่านหรือเปอร์เซีย โดยมีเหตุผลสนับสนุนดังนี้

1. การมีเชื้อสายมลายู-ชวาของตะโตะโมกอลเหมาะสมด้วยนิเวศสถานเดิมของท่าน คือ มาจากนุสันตาราหรือมาลัยทวีป ไม่ว่าจะเป็นชวากลางหรือมะกัสซาร์ก็ตาม เพราะพลเมืองชวามีการติดต่อและเคลื่อนย้ายการตั้งหลักแหล่งมายังพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรมลายูมาแต่ครั้งโบราณแล้ว การสันนิษฐานว่าตะโตะโมกอลเป็นชาวชวา-มลายูแท้ๆ ย่อมเป็นที่เข้าใจและสมเหตุสมผลมากกว่าการตั้งข้อสันนิษฐานว่าท่านเป็นเปอร์เซียหรือมีบรรพบุรุษเป็นเปอร์เซียที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในชวาหรือมะกัสซาร์ และถ้าหากจะเป็นเช่นนั้นจริงทำไมจึงต้องเป็นเปอร์เซีย ทั้งๆ ที่ชวาอาหรับซึ่งเป็นคนละชาติพันธุ์กับเปอร์เซียก็เข้ามาตั้งหลักแหล่งและทำการค้าขายยังหมู่เกาะแถบนี้มาแต่ครั้งโบราณแล้วเช่นกัน

2. คำว่า ตะโตะ (داتو) ในภาษามลายู (ญะวียะ) เป็นคำที่ใช้เรียกขานบุคคลที่มีความสำคัญและมีเกียรติตามธรรมเนียมมลายู-ชวา เป็นคำมลายูที่ต่างจากคำเรียกขานอื่นๆ ที่มีรากศัพท์มาจากเปอร์เซียหรืออาหรับ ดังนั้น บุคคลที่ถูกเรียกขานว่า ตะโตะ ย่อมเข้าใจได้ในเบื้องต้นว่าเป็นชาวมลายูหรือเป็นชาวชวามากกว่าจะเป็นชาวอื่น บางทีอาจจะเป็นเพราะคำว่า โมกอล นี่เองที่มีผู้เทียบเคียงว่าน่าจะมีเค้ามาจาก โมกุล ซึ่งเกี่ยวข้องกับอินเดียหรืออิหร่านแต่กระนั้นคำว่า โมกอล ก็น่าจะมีเค้ามาจากภาษามลายู (ญะวียะ) อีกเช่นกัน กล่าวคือ น่าจะมาจากคำมลายูที่ว่า มังกู หรือ เมิงกู (منكو) ซึ่งมีความหมายว่า ตัวแทน, ผู้สำเร็จราชการ ดังนั้น คำว่า ตะโตะมังกู หรือ ตะโตะเมิงกู จึงมีความหมายว่า ฯพณฯ ผู้สำเร็จราชการ นั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับกรณีการได้รับแต่งตั้งจากราชสำนักอยุธยาให้เป็นข้าหลวงผู้สำเร็จราชการนครสงขลา หรือคำว่าโมกอลน่าจะออกเสียงเพี้ยนมาจากคำว่า “มังกูล” (Managgul) ซึ่งออกเสียงในบางที่ว่า เมิงกูล มีความหมายว่า เนินเขาเล็กๆ เมื่อเรียกว่า ตะโตะเมิงกูล จึงมีความหมายว่า นายแห่งเนินเขาหรือผู้ยิ่งใหญ่แห่งเนินเขา ซึ่งก็เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐาน ณ หัวเขาแดงของตะโตะโมกอลได้อย่างสนิท ในภาษามลายูยังมีคำที่ออกเสียงใกล้เคียงกับคำว่า โมกอลอีกเช่นกัน คือคำว่า “มูกา” หรือ “มูกอ” ซึ่งแปลว่า ใบหน้า เรียกผู้เป็นประมุขหรือผู้นำว่า “เปอมูกอ” จึงได้ความว่าคำ “ตะโตะโมกอล” น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า “ตะโตะมูกอ” หรือ “ตะโตะเปอมูกอ” ซึ่งแปลว่า “ท่านผู้นำ” นั่นเอง

3. การเป็นมุสลิมนิกายซุนนีหัยของตะโตะโมกอล เป็นประเด็นที่นักวิชาการเห็นพ้อง และถูกหลานมุสลิมในสายตระกูลของท่านสังกัดสำนักนิติศาสตร์อิสลามแบบชาฟีอียะ (Shafis) ซึ่งแพร่หลายในดินแดนแถบนี้ (อุษาคเนย์) โดยเฉพาะชาวมุสลิมที่มีเชื้อสายมลายู-ชวา หรือแม้กระทั่งชนชาติจามในอินโดจีน (ซึ่งเกี่ยวข้องกับกองอาสาจาม) ต่างก็เป็นมุสลิมซุนนีหัย สังกัดสำนักชาฟีอียะเกือบทั้งสิ้น ส่วนชาวเปอร์เซีย (อิหร่าน) ที่เข้ายังกรุงศรีอยุธยาตลอดจนดินแดนอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ โดยมากหรือเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิมชีอะฮ์ กลุ่มอิษนาอะชะรียะฮ์ (อิหม่าม 12 ท่าน) เนื่องจากขณะนั้นมีอาณาจักรเศาะฟะวียะฮ์

(Safavid) ปกครองอิหร่านและมีนโยบายเผยแพร่แนวความเชื่อแบบชีอะฮ์กลุ่มอิษนาอะชะรียะฮ์อย่างเป็นทางการ ดังนั้น ข้อสันนิษฐานที่ว่าตะโตะโมกอลมีเชื้อสายเปอร์เซียแต่ถือศาสนาอิสลามนิกายซุนนีก็จึงไม่น่าจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริง

4. ปรากฏในจดหมายเหตุของชาวฝรั่งเศสระบุว่า: "...เมื่อ พ.ศ. 2186 มีแขกมลายูคนหนึ่งได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองสงขลาและได้กบฏต่อเจ้ากรุงสยาม แขกมลายูผู้นี้ได้ทำป้อมประตูหอรบอย่างแข็งแรงแน่นหนา...พอสักหน่อยแขกมลายูคนนี้ก็ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ เรียกกันว่า พระเจ้าเมืองสงขลา" (ประยูรศักดิ์ ขลายเดช; มุสลิมในประเทศไทย หน้า 91) การออกชื่อว่า "แขกมลายู" ในจดหมายเหตุของชาวฝรั่งเศสเป็นข้อยืนยันได้ว่า "พระเจ้าเมืองสงขลา" ซึ่งหมายถึง สุลต่าน สุลัยมาน ชาฮ์ บุตรคนหัวปีของตะโตะโมกอลที่แข็งเมืองต่อสมเด็จพระเจ้าปราสาททองนั้นเป็นชาวมลายู-ชาว มากกว่าจะเป็นชาวเปอร์เซียซึ่งชาวตะวันตกมักเรียกรวมๆ ว่า "มัวร์" (Moor) ดังปรากฏในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ (ลาลูแบร์: ราชอาณาจักรสยาม เล่ม 1 หน้า 45-46) และเชอวาลิแยร์ เดอ ซิมองต์ (Michael Smithies, tr, The Chevalier de Chaumont and the abb de choisy Aspects of Embassy to Siam 1685, p.83) อาจจะมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เหตุที่ตะโตะโมกอล และสุลต่านสุลัยมาน ชาฮ์ น่าจะเป็นชาวมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซีย ก็เพราะมีคำว่า "ชาฮ์" พ่วงท้ายพระนามมาด้วย และคำว่า "ชาฮ์" นี้เป็นคำในภาษาเปอร์เซียซึ่งมีความหมายว่า กษัตริย์, พระราชา, ราชาธิบดี, ข้อสังเกตที่ว่านี้ฟังดูก็มีเหตุผลอยู่พอควรแต่เมื่อศึกษาถึงพระนามของบรรดาสุลต่านมลายู-ชาว ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็จะพบว่า เป็นเพียงการเรียกขานตามธรรมเนียมจารีตในเวลานั้นที่ถือเอาอย่างตามเปอร์เซียและอินเดียเท่านั้น มิได้หมายความว่าบรรดาสุลต่านมลายู-ชาวจะต้องมีเชื้อสายเปอร์เซียหรืออินเดียแต่อย่างใด เพราะสุลต่านอิสกันดาร์ ชาฮ์ (ปรเมศวร) แห่งมะละกาซึ่งชาวมลายูถือเป็นปฐมกษัตริย์หรือสุลต่านก็เป็นชาวมลายู ถึงแม้จะมีการอ้างว่าพระองค์มีเชื้อสายโรมัน (แขกหุ้ม) ก็ตาม (ปัญญา ศรีนาค: กลาง ภูเก็ต และบ้านเมืองฝั่งทะเลตะวันตก, มติชน 2546 หน้า 17) บรรดาสุลต่านในวงศ์ศรีมหาวังสาของปัตตานีดารุสสลามก็ล้วนเป็นชาวมลายู แต่เฉลิมพระนามลงท้ายว่า "ชาฮ์" อยู่หลายพระองค์ เช่น สุลต่านอิสมาอีล ชาฮ์ (พญาตู นักป่า อันทรา (อินทรา) มหา วังสา) สุลต่าน มุซ็อฟฟิร ชาฮ์, สุลต่าน มันศูร ชาฮ์, ราญาบะฮาตุร ชาฮ์ เป็นต้น (อารีพิน บินจิ และคณะ; ปัตตานี ดารุสสลาม (2543) หน้า 12-15)

5. ลูกหลานในสายตระกูลสุลต่านสุลัยมาน ชาฮ์ ที่รับราชการต่อมอลันมีเชื้อสายมลายู-ชาว ทั้งสิ้น โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมอาสาจามว่าที่พระยาราชบังสันและตำแหน่งอื่นๆ ในสังกัดกรมอาสาจาม ซึ่งประกอบไปด้วย มุสลิมเชื้อสายจามและมลายู (กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1 หน้า 307-308) แม้กระทั่งราชทินนามก็เป็นแบบมลายู-ชาว เช่น หลวงวิสุทธิธรรมา ปลัดจางวาง, หลวงลักษมาณา เจ้ากรมอาสาจาม, หลวงศรีมหาราชา เจ้ากรมอาสาจามซ้าย เป็นต้น ดังปรากฏหลักฐานในลิลิตกระบวนแห่งพยุหยาตราทางสถลมารคและชลมารค พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ความตอนหนึ่งว่า "จามพลตบแต่งม้าน มลายู" (หน้า 83) และปรากฏในพระนิพนธ์ในสมเด็จพระยาเดชาติตรฯ มีความตอนหนึ่งว่า "อาสาจามขานาญการ ทะเลล้วนมะลายู" (ขุนมนุฉนันทดุขภูสิ่งเว (พระนคร ; องค์การคำครุสภา, 2503) หน้า 8)

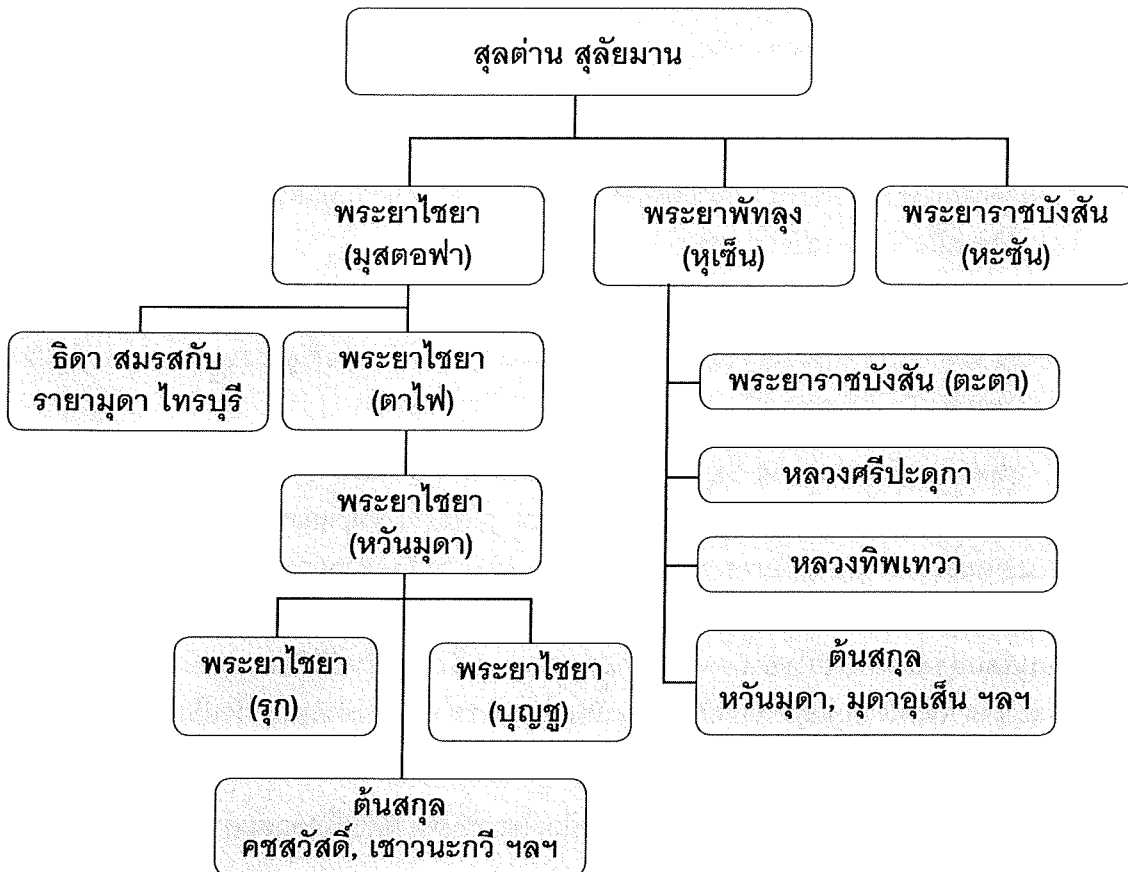
เมื่อตะโตะโมกอลถึงแก่กรรมแล้ว "ท่านสุลัยมาน" บุตรชายคนโต ซึ่งมีอายุประมาณ 30 ปี ได้ขึ้นครองนครสงขลาต่อจากบิดาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2163 รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม จนกระทั่งลุสุณดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173-2198) ท่านสุลัยมานได้ประกาศแข็งเมืองไม่ยอมขึ้นต่อราชสำนักอยุธยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2173 และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นสุลต่านสุลัยมาน ชาฮู แห่งสิงขรนคร ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาส่งกองทัพมาปราบปรามถึง 2 ครั้ง (พ.ศ. 2191, พ.ศ. 2198) แต่ก็พ่ายแพ้ เรื่องจึงค้างอยู่เพียงแค่นั้น สิงขรนครจึงกลายเป็นรัฐอิสระที่มีอาณาเขตปกครองตลอดชายฝั่งอันดามันและอ่าวไทย ทิศใต้จรดปัตตานี และไทรบุรีทิศเหนือจรดนครศรีธรรมราช

รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2224) กรุงศรีอยุธยาจึงสามารถปราบสิงขรนครได้สำเร็จใน พ.ศ. 2223 (ซึ่งในเวลานั้น สุลต่านสุลัยมาน ชาฮู ได้ถึงแก่กรรมแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2211) หลังจากสิงขรนครเป็นรัฐอิสระมาเป็นเวลา 50 ปี (พ.ศ. 2173-2223)

สุลต่าน สุลัยมาน ชาฮู มีบุตรชาย 3 ท่านคือ ท่านมูสตอฟา, ท่านหะซัน และท่านหุซัยน (หุเซ็น) ท่านมูสตอฟาได้ครองนครสงขลาต่อจากสุลต่าน สุลัยมาน ชาฮู และพ่ายแพ้ต่อกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2223 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้สลายเมืองสงขลาและกำลังทหารเสียเกือบหมดสิ้น และโปรดเกล้าฯ ให้ท่านมูสตอฟาและบริวารย้ายภูมิลำเนาไปตั้งอยู่ที่ไชยา และทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท่านมูสตอฟาเป็นพระยาไชยามีราชทินนามว่า "พระยาพิชิตภักดีศรีพิชัยสงคราม" ลูกหลานสุลต่านสุลัยมาน ชาฮู จึงมีปรากฏอยู่ที่ไชยานับแต่บัดนั้นและหลายท่านดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองไชยาสืบมาจนถึงปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีรวมเวลาถึง 113 ปีด้วยกัน

ลูกหลานในสายสกุลสุลต่าน สุลัยมาน ที่เมืองไชยานั้นคือ ผู้ที่อยู่ในสกุลมูดาอุเสน, คชสวัสดิ์, หวันมูดา และ เขาวะกะวี เป็นต้น

สายสกุลเมืองไชยา และสายสกุลในเขตแคว้นเดิม

ส่วนน้องชายของพระยาไชยา (มุสตอฟา) คือ "ท่านหะซัน และท่านหุเซ็น" นั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามารับราชการในกรุงศรีอยุธยา พร้อมด้วยบุตรชายของพระยาไชยา (มุสตอฟา) คนโตที่ชื่อ "เตาไฟ"

ท่านหะซันได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็น "พระยาราชบังสัน" เจ้ากรมอาสารามว่าที่แม่ทัพเรือ ต่อมาในรัชสมัยพระเพทราชา (พ.ศ. 2225-2239) อยุธยาทำศึกกับเมืองนครศรีธรรมราชถึง 3 ปี พระยาราชบังสัน (หะซัน) ได้ขอความช่วยเหลือ "พระยารามเดโช" เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งแข็งเมือง เป็นเหตุให้ถูกประหารชีวิต (คำให้การขุนหลวงหาวัด (ฉบับหลวง) สำนักพิมพ์จดหมายเหตุ (2544) หน้า 143-151) บุตรชายของพระยาราชบังสัน (หะซัน) ที่พำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยา มีอยู่ท่านหนึ่งชื่อ "บุญยัง" ได้ถวายตัวเข้ารับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ มีราชทินนามว่า "ขุนลักษมณา" มีความดีความชอบในราชการจึงได้รับพระราชทานนางในราชสำนัก ชื่อ "หม่อมดาว" เป็นภรรยา ซึ่งต่อมามีบุตรชื่อ "ท่านหมุด" ซึ่งเข้ารับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศักดินาเวรหรือหลวงนายศักดิ์ ก่อนเสียกรุงฯ หลวงนายศักดิ์มีราชการยังหัวเมืองภาคตะวันออกเพื่อเก็บเงินค่าส่วยอากร ซึ่งเก็บเงินจากพระยาจันทบุรีได้ 300 ชั่ง พอถึงกรุงแตกจึงเกิดเรื่องกับพระยาจันทบุรียังไม่ทันได้สะสางกัน พระยาตาก

(สิน) ซึ่งตีฝ่าวงล้อมพม่าเข้าศึกออกมาทางหัวเมืองตะวันออกก็ยกกำลังมาถึงเมืองจันทบูร หลวงนายศักดิ์ (หมุด) จึงหลบหนีออกมาเข้าด้วยพระยาตากพร้อมนำเงินตัวเหี้ย 500 คน เข้าสมทบทัพพระยาตากและมอบเงินค่าส่วยค่านา 300 ชั่ง แก่พระยาตาก เมื่อปราบดาภิเษกขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว (พ.ศ. 2310-2325) จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้หลวงนายศักดิ์ (หมุด) เป็นพระยายมราชว่าที่แม่ทัพเรือ และโปรดเกล้าฯ ให้ยกกองเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งสำเร็จโดยง่าย จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศาคตญาณที่สมุหนายก เรียกกันว่า "เจ้าพระยาจักรี (แขก)" เจ้าพระยาจักรี (หมุด) มีบุตรชาย 2 คนคือ

1) ท่านหมัดหรือจ้อย เคยดำรงตำแหน่ง "พระยาราชบังสัน" ว่าที่แม่ทัพเรือมาก่อน ต่อมาเมื่อบิดาถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. 2314 จึงได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งพระยายมราชเกษตราธิบดีในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระยายมราช (หมัด, จ้อย) มีบุตรชื่อ "ท่านมั่น" และธิดาคนหนึ่งชื่อ "มอญ" ท่านมั่นรับราชการเป็นพระยาราชบังสันมาแต่ครั้งกรุงธนบุรีและต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาราชบังสัน (มั่น) มีบุตรชายชื่อ "ฉิม" เข้ารับราชการนับแต่ต้นรัชกาลที่ 1 เมื่อบิดาเสียชีวิตท่านฉิมได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งพระยาราชบังสันแทนบิดารับราชการสืบมาจนถึงรัชกาลที่ 2 พระยาราชบังสัน (ฉิม) มีบุตรชาย 2 คนคือ ท่านนกกกับท่านบัว ซึ่งต่างก็ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งพระยาราชบังสันด้วยกันทั้งคู่ ส่วนธิดาของพระยาราชบังสัน (ฉิม) นั่นคือ เจ้าจอมกลิ่นในรัชกาลที่ 3 ลูกหลานสายสกุลสุลต่านสุลัยมานที่สืบมาทางสายพระยายมราช (หมัดจ้อย) นั้นได้แก่ สกุลมานะจิตต์, ศรีเดช, นาคอะคร้าว, หิมะมาน, บัวหลวง, บัวเลิศ, ปรียากร และศิริสม เป็นต้น

2) พระยาราชวังสัน (หวัง) บุตรชายคนที่ 2 ของเจ้าพระยาจักรี (หมุด) เดิมเป็นพระชลบุรี สังกัดกรมท่าขวา บุตรหลานของท่านที่เมืองชลบุรีนั้นคือ สกุล "สมุทรานนท์" ต่อมารัชกาลที่ 1 ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระชลบุรี (หวัง) เข้ามารับราชการที่กรุงเทพมหานคร มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชวังสัน (หวัง) มีบุตรธิดาหลายคน คือ ท่านหมุด ท่านเกตุ และท่านน้อย เป็นต้น สกุลชลาชนเดชะ เผ่ามะหะหมัด สุเทพากร แปลกสิริ อรุณเรือง ณรงค์ภักดี และธิดาคนหนึ่งชื่อ "ท่านสาด" สมรสกับท่านเนียม มีบุตรคือ พระนนทบุรีศรีมหาอุทยาน (ม่วง) เป็นต้น สกุลศิริสัมพันธ์ และสาขาท่านสาดนี้ยังมีสายสกุลโยธาสุมุท สิทธีนิข แสงวนิชย์ ชิตทองคำ บางอ้อ มหุดีวรรณ สุวรรณกิจบริหาร เป็นต้น และพระยาราชวังสัน (หวัง) มีภรรยาท่านหนึ่งคือ คุณหญิงชู เป็นชาวสวนบางเชือกหนัง มีธิดา 3 คน คือ

1) ท่านเพ็ง สมรสกับพระยานนทบุรี ศรีมหาอุทยาน (บุญจัน) เจ้าเมืองนนทบุรี มีธิดาคนหนึ่งชื่อท่านเรียม ได้เป็นพระชายาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก่อนจะขึ้นครองราชย์ได้ ประสูติพระโอรสและธิดาถึง 3 พระองค์ พระโอรสคือ พระองค์เจ้าทับ ซึ่งมีพระนามทรงกรมว่า กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งต่อมาได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ แล้วได้ทรงสถาปนาพระชนนีคือ เจ้าจอมมารดาเรียมเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย พระบรมราชชนนี และทรงสถาปนาท่านเพ็งเป็นพระชนนีเพ็ง

2) คุณหญิงปล้อง บุตรีพระยาราชวังสัน (หวัง) กับท่านชู ได้สมรสกับพระยาแก้วโกรพพิชัย (ทองขาว) พระยาพัทลุงซึ่งเป็นญาติในสายสกุลสุลต่านสุลัยมานด้วยกัน มีธิดาชื่อ "คุณผ่อง" ได้สมรสกับพระอักษรสมบัติ (หม่อมทับ) มีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน ธิดาคนหนึ่งชื่อ "ทรัพย์" ต่อมาได้เป็นเจ้าจอม

มารดาทรัพย์สินในรัชกาลที่ 3 มีพระโอรสคือ สมเด็จพระที่นั่งมณีนพาศน์ (พระองค์เจ้าศิริวงศ์) ซึ่งเป็นต้นสกุล "ศิริวงศ์ ณ อยุธยา" และสมเด็จพระที่นั่งมณีนพาศน์ ทรงเป็นพระชนกของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี (พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์) พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 4 มี พระราชโอรสธิดา 4 พระองค์ คือ

- (1) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิจประชานาถ)
- (2) สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี กรมหลวงราชวัลลภศิริ
- (3) สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ดันสกุล จักรพันธ์
- (4) สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ดันสกุล ภาณุพันธ์

3) พระนมรอต ได้สมรสกับพระยาศรีสุรราช มีบุตรธิดา 2 คนคือ ท่านบุญมี เป็นมหาดเล็กหลวง และคุณลิ้มได้เป็นท้าวศรีสัจจา พระนมรอตเองนั้นภายหลังได้เป็นพระนมของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ดังนั้น พระยาราชวังสัน (หวัง) จึงนับเป็นราชินิกุล รัชกาลที่ 3 ชั้นที่ 1 และสกุลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางพระยาราชวังสัน (หวัง) โดยตรงจึงถือเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ 3 ทุกสกุล ทั้งนี้ ตามหลักฐานพระนิพนธ์ในสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงเรียกบรรดาสกุลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางพระยาราชวังสัน (หวัง) ในพระนิพนธ์ของพระองค์ว่า "สกุลแซกขุนนี้หัยวัดหงส์ คือ ราชินิกุลรัชกาลที่ 3 (สายสกุล สุลต่านสุลัยมาน หน้า 251)

ส่วนท่านหุเซ็น บุตรชายคนเล็กของสุลต่าน สุลัยมาน นั้น หลังจากรับราชการในกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับพี่ชาย คือ พระยาราชบังสัน (ตะตา) ได้ระยะหนึ่งก็กลับไปช่วยราชการกับพระยาไชยา (มุสต่อฟา) พี่ชายคนโตในตำแหน่งปลัดเมืองไชยา ซึ่งเรียกในภาษามลายูว่า รายามุดา หรือหวันมุดา และต่อมาได้เป็นพระยาพัทลุงเมื่อปี พ.ศ. 2226 พระยาพัทลุง (หุเซ็น) มีบุตรธิดาหลายคนที่ยกมาคือพระยาราชบังสัน (ตะตา) หลวงศรีปะดุกา และหลวงทิพเทวา ซึ่งหลวงทิพเทวานี้เป็นบิดาของพระภักดีเสนา (เจ้าเมืองตะกั่วป่า) ซึ่งเคยรักษาการเจ้าเมืองพัทลุงเช่นกัน

ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ. 2249-2301) พระยาราชบังสัน (ตะตา) ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาพัทลุงมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาแก้วโกรพพิชัย ส่วนบรรดาบุตรชายของท่านคือ ขุน, เผือก, เมือง, อิน นั้นยังคงรับราชการอยู่ในกรุงศรีอยุธยา

- ท่านขุน เป็นเจ้าเมืองพัทลุง เมื่อ พ.ศ. 2315 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ท่านผู้นี้มีสมญานามว่า "ขุนคางเหล็ก" และได้เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาอิสลามมานับถือศาสนาพุทธและสมรสกับท่านแป้น มีบุตรธิดาสืบสกุลดังนี้

1) ทองขาว เดิมเป็นหลวงนายศักดิ์นายเวรมหาดเล็ก ข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ 1 ต่อมา พ.ศ. 2335 ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาแก้วโกรพพิชัยเจ้าเมืองพัทลุง ท่านทองขาวได้สมรสกับท่านปล้องบุตรพระยาราชวังสัน (หวัง) กับคุณหญิง

- 2) ท่านนาง ภรรยานายหนู หลานเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์)
- 3) เจ้าจอมมารดากลิ่น เจ้าจอมพระสนมเอกในรัชกาลที่ 1
- 4) พระทิพกำแหงสงครามปลัด (กลุ่ม)
- 5) เจ้าจอมฉิม ในรัชกาลที่ 1

- อิน เป็นเจ้าเมืองจันนะ มีบรรดาศักดิ์เป็น พระยามหาอนุภาพปราบไตรภพ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีบุตรสืบสกุลคือ หลวงภักดีจางวาง (พัก)

- เมือง หรือ เนร เดิมเป็นหลวงฤทธิเสนีย์ ต่อมาได้เป็นพระยามหาอนุภาพปราบไตรภพ เจ้าเมืองจันนะต่อจากท่านอิน มีบุตรสืบสกุลคือ พระทิพกำแหงสงคราม (บุญคง)

- เผือก เป็นพระยาแก้วโกรพพิชัย เจ้าเมืองพัทลุง เมื่อ พ.ศ. 2360 ในรัชกาลที่ 2

ทั้ง 4 ท่านซึ่งเป็นบรรดาบุตรของพระยาราชบังสัน (ตะตา) ซึ่งต่อมาเป็นพระยาพัทลุง เป็นต้นสกุล ณ พัทลุง, สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง, ชัมพานนท์, ศิริธร, วัลลิโกดม, เสวตศุภมัต และศุภตานนท์ เป็นต้น

พระยาพัทลุง (ทองขาว) กับ "ท่านปล้อง" มีบุตรธิดาสืบสกุลนับเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ 3 ขึ้นที่ 3 เพราะเป็นบุตรและธิดาของน้องนางพระชนนีเพ็ง (คือ ท่านปล้อง) มีดังนี้

- (1) ท่านผ่อง สมรสกับหม่อมเจ้าทับ ซึ่งมีบรรดาศักดิ์เป็นพระอักษรสุมบัตินุตรท้าวทรงกันดาร (ทองมอญ) ผู้สืบสายสกุลมอญมาจากพระยาเกียรติและพระยาราม เมื่อครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช บิดาเป็นหม่อมเจ้าในกรุงเก่า
- (2) นก เป็นหลวงสัจจภักดี เจ้ากรมเกณฑ์บุญบ้านสนามควาย
- (3) ฟิง เป็นท้าวสมศักดิ์ในรัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 4
- (4) น้อย เป็นหม่อมพนักงานในรัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 4
- (5) ทับ เป็นพระยาพัทลุง และถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ. 2409
- (6) พัก เป็นภรรยาพลสงคราม (บัว) บุตรพระยาพัทลุง (เผือก)
- (7) หงษ์
- (8) นิม เป็นหมื่นสนิทภิรมย์ ปลัดในกรมหมื่นไกรสรวิชิต (พระองค์เจ้าสุทนต์) ต่อมาเป็นหลวงเทพภักดียกกระบัตรเมืองพัทลุง
- (9) พระทิพกำแหงสงครามปลัด (สุก) ปลัดเมืองพัทลุง

ส่วนท่านกลิ่น ธิดาพระยาพัทลุง (ขุนคางเหล็ก) ได้เป็นเจ้าจอมพระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีราชโอรส คือ กรมหมื่นไกรสรวิชิต (พระองค์เจ้าสุทนต์) ทรงเป็นต้นราชสกุล "สุทนต์ ณ อยุธยา"

ท่านผ่อง ธิดาพระยาพัทลุง (ทองขาว) บุตรพระยาพัทลุง (ขุนคางเหล็ก) กับท่านเป็นท่านผ่องได้สมรสกับหม่อมทับ (พระอักษรสุมบัตินุตร) มีธิดาชื่อทรัพย์ ซึ่งเป็นเจ้าจอมมารดาทรัพย์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จะกล่าวถึงพระธิดาซึ่งมีศักดิ์เป็นหม่อมเจ้าที่ประสูติโดยหม่อมทรัพย์แต่ 2 องค์ คือ

2) หม่อมเจ้าหญิงล่อม ในรัชกาลที่ 5 ทรงสถาปนาพระองค์เจ้าหญิงล่อม ซึ่งทรงทำนุบำรุงทั้งพระบรมราชชนนีและพระองค์เองมาแต่ยังทรงพระเยาว์ เป็นพระเจ้าบรมมหายัยิกาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏปรีทิจยาภิเศก แล้วภายหลังเลื่อนเป็นสมเด็จพระราชินีนาถสยามบรมมหาราชยุคล

(1) หม่อมเจ้ามงคลเลิศ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าเลื่อนขึ้นเป็นพระองค์เจ้าในรัชกาลที่ 4

(2) หม่อมเจ้าหญิงรำเพย ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น พระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 4 มีพระราชโอรสธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ดังนี้คือ

1. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5
2. สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล โสภณภวดี กรมหลวงวิสุทธิกษัตริย์
3. สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณีศรีวัชรพงศ์ กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ดันราชสกุลจักรพันธ์ ณ อยุธยา
4. สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ดันราชสกุล ภาณุพันธุ์ ณ อยุธยา

(3) หม่อมเจ้าหญิงชนชื่น (พระองค์เจ้าชนชื่นในรัชกาลที่ 5)

(4) หม่อมเจ้าหญิงพืชมงคล (พระองค์เจ้าพืชมงคล ประยวงค์สนิท ในรัชกาลที่ 5)

(5) หม่อมเจ้าหญิงประสงค์สรรพ

(6) หม่อมเจ้าหญิงสารพัดเพชร

(7) หม่อมเจ้าหญิงพรรณราย (แฉ่) (พระองค์เจ้าพรรณรายในรัชกาลที่ 5) มี

พระราชโอรสธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 พระองค์ คือ

1. พระองค์เจ้าหญิงกรรณิกาแก้ว ต่อมาในรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนจัตติยกุลยา เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว
2. พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ ในรัชกาลที่ 5 และเลื่อนพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา นริศรานุวัดติวงศ์ ต้นราชสกุลจิตรพงศ์ ณ อยุธยา

- (8) หม่อมเจ้าชายฉายเจ็ด (กรมหมื่นนฤบาล มุขมัตย ในรัชกาลที่ 5)
- (9) หม่อมเจ้าชายประเสริฐศักดิ์ (พระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ ในรัชกาลที่ 5)

กล่าวโดยสรุป สายสกุลของท่านสุลต่าน สุลัยมาน ชาฮ์ แห่งสิงขรนครล้วนแต่เคยมีบทบาทและส่วนร่วมอันสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย ทั้งในเขตแคว้นเดิม (หัวเมืองปักษ์ใต้) กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์มาโดยตลอด ซึ่งมีระยะเวลาอันยาวนานรวม 400 ปี บุคคลในสายสกุลนี้ ส่วนหนึ่งเป็นชาวไทยมุสลิม และอีกส่วนหนึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนซึ่งถึงแม้ว่าจะมีความเชื่อในลัทธิศาสนาที่ต่างกัน แต่ก็มีสายสัมพันธ์โดยสายสกุลความเป็นเครือญาติวงศ์วานว่านเครือและเกี่ยวดองระหว่างกันตลอดจนมีบรรพบุรุษผู้เป็นต้นสาแหรกเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของสังคมไทยที่มีความเกี่ยวพันของสมาชิกในสังคมปรากฏอยู่ไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่ง อาทิ เป็นศาสนิกชนเดียวกันแต่มีโชฎกการเป็นญาติการะหว่างกันแต่ต่างศาสนิก เป็นทั้งศาสนิกและญาติการะหว่างกัน และเป็นผู้อยู่อาศัยในผืนแผ่นดินเดียวกัน เป็นต้น อัตลักษณ์เช่นนี้เองที่ทำให้สังคมไทยนับแต่ครั้งอดีตดำรงอยู่ได้จวบจนปัจจุบัน

จากหลักฐานจารึกในจดหมายเหตุ พงศาวดารชาติไทย และความทรงจำที่สืบมาโดยมุขปาถะ ล้วนแต่บ่งชี้ว่าบุคคลในสายสกุลสุลต่าน สุลัยมาน เป็นอันมากได้มีส่วนสำคัญในการบำเพ็ญประโยชน์และทดแทนคุณของแผ่นดินไทยอันเป็นที่รักและหวงแหนนี้มาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัยอย่างไม่ขาดสาย บุคคลในสายสกุลนี้ซึ่งทั้งหมดถือเป็นหนึ่งในบรรดาสกุลไทยและเป็นเพียงไม่กี่สายสกุลที่สามารถสืบสาแหรกย้อนกลับไปยังอดีตอันยาวนานหลายร้อยปีได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ มีทั้งสามัญชน ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ บางท่านได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพระบรมราชจักรีวงศ์ บางท่านเป็นต้นราชสกุลและเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง ทั้งหลายทั้งปวงนี้คือ ลักษณะที่ประกอบขึ้นเป็นชนชาติไทยกลุ่มชนสายเลือดเดียวกัน แม้จะแตกต่างด้วยสถานะและหน้าที่ตลอดจนศาสนาที่นับถือ กระนั้นต่างก็ร่วมทุกข์ร่วมสุขเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อปกป้องเมืองและผืนแผ่นดินนี้ร่วมกันมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานของประวัติศาสตร์ชาติไทย และจะคงอยู่ร่วมกันเพื่อดำรงชาติไทยให้เป็นปกติสุขตราบชั่ววันนิรันดระ

ชาติพันธุ์มุสลิมไทย: กรณีชาวไทยเชื้อสายมลายู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ บารุ
สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดปัตตานี

บทนำ

ประมาณ 2,500 และ 1,500 ปีก่อนคริสตศักราช ชนชาวมลายูที่เป็นที่รู้จักในนาม “มลายูโปรโต (Melayu Proto)” และมลายูดิวิโตร (Melayu Deutro)” นั้น ได้เป็นผู้บุกเบิกและตั้งถิ่นฐานของตนในบริเวณนี้ที่เรียกว่าหมู่เกาะมลายู (Malay Archipelagoes) คาบสมุทรมลายู (Malay Peninsula) ภูมิภาคมลายู (Nusantara) หรือโลกมลายู (Alam Melayu)

ในมิติการเปรียบเทียบทางด้านภาษาของชนชาวโพลินีเซีย (Polynesia) เมลานีเซีย (Melanesia) และไมโครนีเซีย (Micronesia) ที่มีทาสุมุทราแปซิฟิก ก็ได้แสดงถึงความเหมือนกันของภาษาเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบที่แท้จริงของความสัมพันธ์ของคนเหล่านี้กับคนมลายูก็มีอาจที่จะทราบได้แม้ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันคือ มาลาโย-โพลินีเซีย (Malayo-Polynesia) ในขณะเดียวกัน มลายูโปรโตนั้นประกอบด้วยชนเผ่าจากุน (Jakun) อีบาน (Iban) บาตัก (Batak) โตราจา (Toraja) ตีโรเรย์ (Tiroray) อีฟูกา (Ifugao) และอื่นๆ มลายูโปรโตเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลึกเข้าไปในป่าเขาของมาเลเซีย อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ขณะที่มลายูดิวิโตรนั้นอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งและมักจะเปิดกว้างในการรับเอาอิทธิพลจากภายนอก อีกทั้งเป็นกลุ่มที่รับผิดชอบในการกำหนดรูปแบบของอารยธรรมในโลกมลายู

ในขณะที่คนอาเจะห์ (Acheh) มินังกาเบา (Minangkabau) ชวา (Jawa) ซุนดา (Sunda) มาดुरา (Madura) บาห์ลี (Bali) มากาซาร์ (Makasar) บูกิส (Bugis) มีนาโด (Menado) และผู้ที่อาศัยบริเวณชายฝั่งของหมู่เกาะมาลุกู (Maluku) ติมอร์ (Timor) ฟิลิปปินส์ (Philippines) เป็นต้น อาจจะแสดงลักษณะภายนอกต่างๆ ที่แตกต่างกันในมิติของวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม เขาเหล่านี้ไม่เพียงแต่แสดงความเป็นรูปแบบเดียวกันในพื้นฐานของอารยธรรมของพวกเขา แต่พวกเขามีคุณสมบัติของชาติพันธุ์ที่รู้จักกันในลักษณะ “Pareocean” (Mohd Taib Osman, 1988: 63)

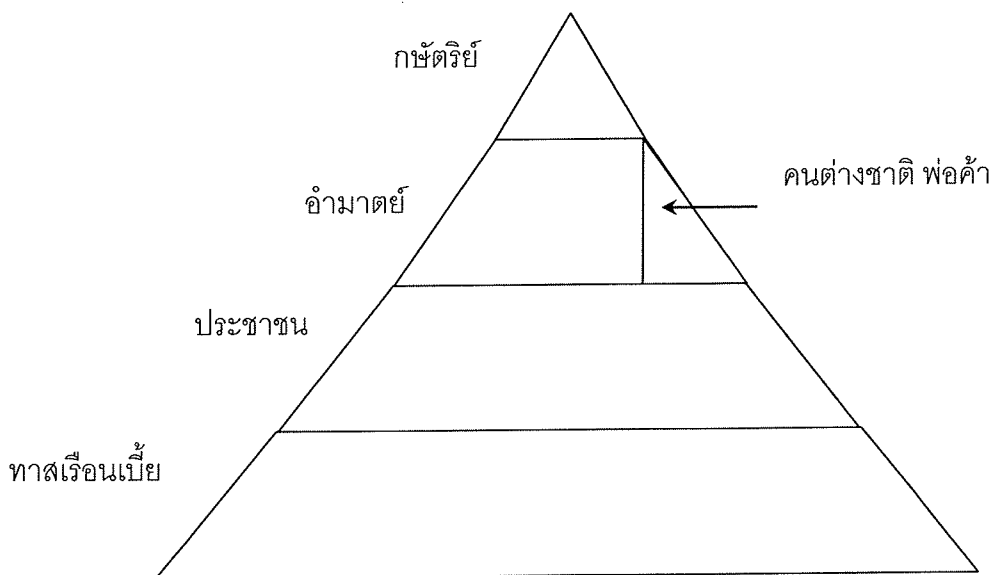
นักวิชาการตะวันตกและอินเดียหลายท่านมีทัศนะว่าการเปลี่ยนแปลงที่มากมายที่เกิดขึ้นกับอารยธรรมมลายูเรียกได้ว่าเป็น Greater India อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการอีกเช่นเดียวกันที่ทำการศึกษาวิจัยวัตถุโบราณที่เป็นศิลปะแกะสลักหินหรือโลหะ ก็มีความเห็นว่ามันเป็นความเก่งหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Genius) ที่ได้กำหนดรูปลักษณ์ของอารยธรรมที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ กระนั้นก็ตามวัตถุโบราณ

และหินแกะสลักเหล่านั้นไม่สำคัญเพราะอารยธรรมมลายูก่อนการเข้ามาของฮินดูและอิสลามก็มีวิชาการเดินเรือ คนมลายูรู้จักวิธีการการเลี้ยงสัตว์ การทำโลหะแผ่น การเพาะปลูกข้าวในนาข้าวในที่ลุ่มหรือพรุ และในไร่บนเชิงเขา อีกทั้งยังสามารถผลิตงานศิลปะ เช่น งานแกะสลัก งานทอผ้า และงานปั้นเที้งดั่งเช่นหนังตะลุง (Mohd Taib Osman, 1988: 64)

เราไม่อาจที่จะปฏิเสธได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอารยธรรมมลายูในต้นคริสต์ศตวรรษแรกนั้นเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์กับอารยธรรมอินเดีย การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านั้น ดังเช่น

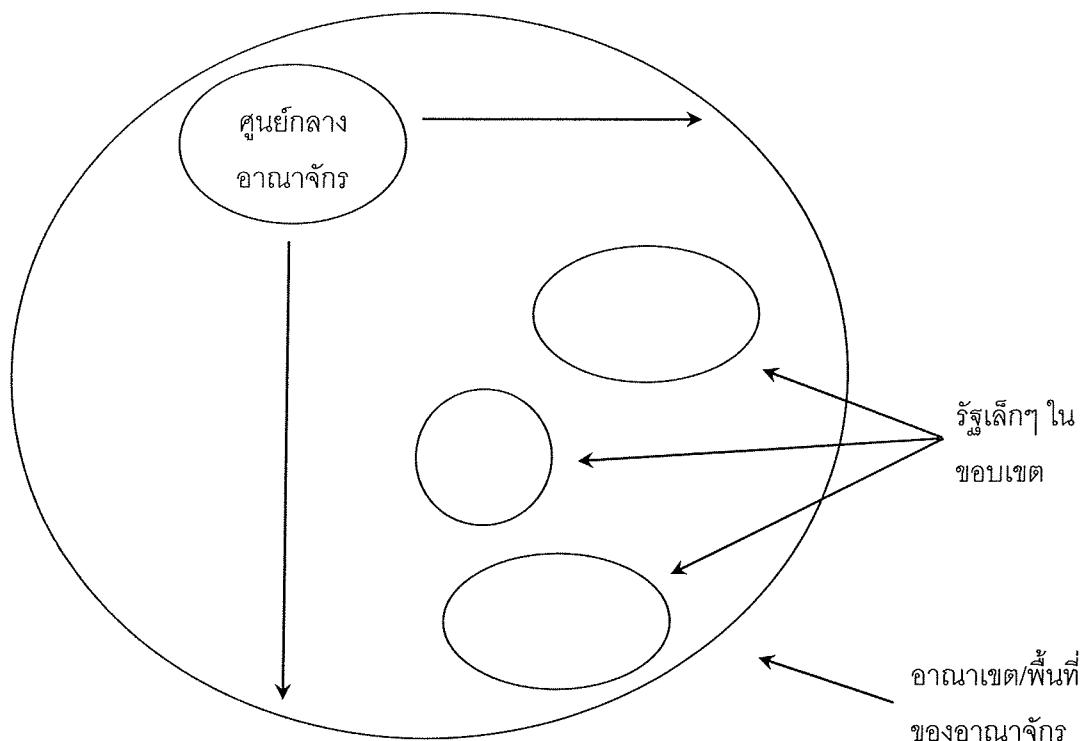
2. โครงสร้างทางสังคมเริ่มเป็นชั้นๆ เหมือนสิ่งที่เกิดขึ้นกับระบบชนชั้นวรรณะของอินเดีย กษัตริย์จะอยู่ชั้นบนสุดตามด้วยบรรดาอำมาตย์มลายู ซึ่งก็ประกอบด้วยคนต่างชาติ พ่อค้า และกลุ่มนักการศาสนาประชาชนที่เป็นไท และสุดท้ายก็กลุ่มทาส

โครงสร้างสังคมมลายูโบราณ

3. ศูนย์กลางองค์กรทางสังคมการเมือง (Socio-Politic Organization) นั่นคือ กษัตริย์ถูกแวดล้อมด้วยประชาชนของพระองค์ เขตแดนทางกายภาพไม่มีความสำคัญ ที่สำคัญคือ บารมีของกษัตริย์ พระบารมีแผ่กว้างไกลขนาดไหนและอำนาจ (Sovereignty) ก็ได้รับการยอมรับนับถือและเกรงขามมากเท่านั้น แนวคิดเรื่องพระอำนาจและการทศพิธราชธรรมเชื่อว่าสังคมมลายูรับมาจากอินเดียเช่นเดียวกับแนวคิดกษัตริย์คือ เทพอวตารหรือเทวราชา (Devaraja)

ขอบเขตของอำนาจศรัทธาในนครรัฐ

4. ในด้านความเชื่อนั้น ก็พบว่ามีความเชื่อและแนวคิดเกี่ยวกับศาสนาซึ่งไม่มีการกลัวต่ออำนาจเร้นลับต่างๆ อีกต่อไป อย่างไรก็ตาม โดยผ่านสถานภาพของศาสนา มนุษย์ที่เชื่อว่ามาเรียนรู้ว่าการอยู่เป็นสังคมนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่มากกว่าการรักษาความปลอดภัยของตนเองด้วยการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าที่เจ้าทางหรือวิญญาณบรรพบุรุษ (Mohd Taib Osman, 1988: 65) แนวคิดของศาสนาฮินดูและพุทธนั้นสอนเกี่ยวกับพลังแห่งความดีต่อสู่กับพลังแห่งความชั่วซึ่งต่อมาในภายหลังก็มีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรม งานทางศิลปะและงานอาคารสิ่งก่อสร้างของพวกเขา สังคมมลายูโบราณไม่เข้าใจปรากฏการณ์และธรรมชาติของโลก จึงแปลความหมายหรือให้คำอธิบายตามความเข้าใจของตนเอง เหตุการณ์หนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นเชื่อกันว่าเป็นผลจากการกระทำของอำนาจไสยศาสตร์หรืออำนาจของภูตผีปีศาจ ด้วยเหตุดังกล่าวมนุษย์ ผู้ซึ่งมีอำนาจพิเศษ เช่น หมอผี หมอไสยศาสตร์จะได้รับการเคารพและทำตามเพราะเชื่อว่าพวกเขาศักดิ์สิทธิ์ กลุ่มนักการศาสนาที่เป็นปราชญ์ก็ได้รับการเชื่อก็คือว่าเป็นคนศักดิ์สิทธิ์ในฐานะเป็น “วาลี (Wali)” และบรรดาคำขอพรใดๆ ของพวกเขานั้นจะให้ผลตามที่ขอไว้

5. อารยธรรมมลายูก่อนการเข้ามาของอิสลามเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กับอารยธรรมอินเดีย มันได้เปลี่ยนจากรูปแบบง่าย ๆ ธรรมดา ๆ ไปสู่สังคมที่มีความซับซ้อน สังคมมลายูนั้นมีทั้งชาวประมง พ่อค้าวานิช นักปกครอง นักรบ นักวิชาการและนักการศาสนา

6. ร่องรอยที่ชัดเจนสามารถเห็นได้จากศิลาจารึก บันทึกและกฎหมาย ได้มีคุณค่าทางสังคมแล้วที่เป็นสิ่งอ้างอิงได้ต่อการประเพณีปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แม้รูปแบบจะแตกต่างจากสิ่งที่พึงประสงค์โดยอิสลามก็ตาม

แนวคิดเรื่องอารยธรรมมลายู

อารยธรรมมลายูปัจจุบันที่ถูกรวมอย่างเดียวกันกับอารยธรรมอิสลาม มันคล้าย ๆ กับเป็นสองสิ่งที่เหมือนกันที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกัน ทั้งนี้เพราะเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าชนชาวมลายูนั้นรับนับถือศาสนาอิสลามมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ภูมิภาคมลายู (Nusantara) หรือแม่เฒ่าตะวันออกเฉียงใต้เองนั้น ตั้งแต่เดิมมามันเป็นอาณาบริเวณที่รับเอาอิทธิพลของศาสนาฮินดูและพุทธ แต่การเข้ามาของอิสลามทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงบริเวณนี้กลายเป็นศูนย์การเผยแพร่อิสลาม นักประวัติศาสตร์จำนวนมากมีความเห็นว่าการกำเนิดขึ้นมาของอารยธรรมมลายูนั้นดำเนินควบคู่กับการขยายของอิสลามในภูมิภาคนี้

อารยธรรมมลายูสามารถพิจารณาได้โดยผ่านสองมิติที่สำคัญนั่นคือ มิติตระกูลภาษาของชนชาติและมิติอาณาบริเวณในมิติตระกูลภาษาของชนชาตินั้น ภาษามลายูจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรนีเซียน-นูซันตารา และหากมองในมิติของอาณาบริเวณแล้วอารยธรรมมลายูครอบคลุมพื้นที่คาบสมุทรมลายู บัตตานี กัมพูชา เมียนมาร์ ซาบาห์ ซาราวัก ซูลาเวสี มาลุกู ซูลู มินดาเนา และหมู่เกาะอื่นๆ อีก (Mohamad Khadafi Rofie, 2003: 2)

ชนชาติมลายู

บรรดานักวิชาการได้ให้ทัศนะที่หลากหลายเกี่ยวกับความหมายในทางภาษาของคำว่า “มลายู” (Wernedly) มีทัศนะว่าคำว่า “Melayu” นั้น มีที่มาจากคำว่า “Melaju” คำนี้มาจากรากคำของคำว่า “laju” ที่มีความหมายว่า “เร็ว ว่องไว กระฉับกระเฉง” จากการออกเสียงดังกล่าวสามารถที่จะให้ความหมายว่าชาวมลายูนั้นมีคุณลักษณะฉับไวและเก่งกาจ การกระทำทุกอย่างของพวกเขารวดเร็วและว่องไว

ฟาน เดอร์ ทูค (Van der Tuuk) มีความเห็นว่า “Melayu” นั้นมีความหมายว่า “ข้ามฝั่ง” ด้วยความเข้าใจว่าชาวมลายูนั้นข้ามฝั่งหรือเปลี่ยนศาสนาจากฮินดู พุทธมาสู่อิสลาม ตรงกันข้าม ฮอลแลนด์เดอร์ (Hollander) ซึ่งได้ให้คำอธิบายของคำว่า “มลายู” ว่ามีความหมายของผู้ที่เพนजरอนเร่ เขาชี้ลงไปว่าชาวมลายูนั้นชอบการเพนजरหรือการท่องเที่ยวไปจากที่หนึ่งสู่อีกที่หนึ่ง

ส่วนฮารุน อามินูรราฮิด (Harun Aminurrashid) นั้นบอกว่ามลายูนั้นมาจากคำภาษาสันสกฤต คือคำว่า “มลายู” หรือจากคำทมิฬว่า “มาลัย” ซึ่งมีความหมายว่า ภูเขาหรือเนินสูง คนปอร์ตุเกสออกเสียงเป็น “มาลาโย”

เกี่ยวกับประวัติดั้งเดิมของเชื้อชาติมลายูนั้นปรากฏมีหลายทฤษฎีจากบรรดานักวิชาการที่ได้นำเสนอออกมา ฟาน รอนเกล (Van Ronkel) มีความเห็นว่าเชื้อชาติมลายูก็ได้แก่คนที่พูดภาษามลายูและ

อาศัยอยู่ในดินแดนแหลมมลายู หมู่เกาะเรียวลิงกาและหลาย ๆ บริเวณในสุมาตราโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปาเลมบัง โรบิกวิน (Robequin) ให้คำอธิบายชนชาติมลายูอย่างกว้างกว่าว่าภูมิภาคมลายูนั้นครอบคลุมแหลมมลายู สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ แต่ไม่รวมนิวกินี และหมู่เกาะมีลานีเซีย

เบนตัน วิลเลียม ให้คำจำกัดความเชื้อชาติมลายูว่าเป็นผู้อาศัยอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในหมู่เกาะต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง บรรพบุรุษของพวกเขามาจากกลุ่มชาติพันธุ์ ออสโตรนีเซีย โปรโตมลายู โปรโต มอลลอยด์ อินโดนีเซีย หรือมาลายัน ชาติพันธุ์นี้ เป็นที่เชื่อกันว่าแหล่งดั้งเดิมอยู่ที่มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน คนเหล่านี้ร่อนลงมาตอนใต้ลุ่มแม่น้ำโขงในราว ๆ 2500 ถึง 1500 ปีก่อนคริสตกาล ต่อมาพวกเขาได้อาศัยอยู่ในบริเวณคาบสมุทรมลายู หมู่เกาะอินโดนีเซีย มาดากัสการ์ และหมู่เกาะติมอร์

ทรรชนะเช่นเดียวกันนี้ได้แสดงออกโดย เฮนดริก เคิร์น (Hendrik Kern) และฟอน ไฮน์-เกลเดอร์น (Von Heine-Geldern) ทั้งสองได้กล่าวว่ามียุคสมัยที่ร่อนจากยูนนานที่ได้มาถึงหมู่เกาะมลายูระหว่างปี 2500 และ 1500 ก่อนคริสตกาล กลุ่มแรกเรียกว่า มลายูโปรโต (Melayu Proto) และกลุ่มที่สองเรียกว่า มลายู ดีวโทร (Melayu Deutro) เมื่อกลุ่มที่สองคือ กลุ่มมลายูดีวโทรมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ได้รุกรานกลุ่มคนมลายูโปรโตให้เข้าไปในป่าเขา กลุ่มมลายูโปรโต สร้างสังคมตนเองขึ้นในพื้นที่เล็กๆ ในป่าอันเป็นที่รู้จักกันในนาม จากุน (Jakun) มะฮู เมอริ (Mah Meri) จาฮูต (Jahut) เตมวน (Temuan) และ บิดวนดา (Biduanda) เป็นต้น ในขณะที่คนมลายูดีวโทร นั้นว่ากันเป็นบรรพบุรุษของคนมลายูในปัจจุบัน

เอ เอช คีน (A.H.Kean) ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยามีทรรชนะว่า เชื้อชาติมลายูมีการผสมกันระหว่างเชื้อชาติคอเคซัสกับเชื้อชาติมองโกล ทรรชนะนี้เป็นทรรชนะที่ตั้งอยู่บนทฤษฎีที่ว่าชาวมลายูมีที่มาดั้งเดิมจากทางตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

สรุปแล้วคำว่าชนชาวมลายู หากมองในแง่สังคมและวัฒนธรรมในความหมายกว้างแล้วจึงหมายถึงรวมถึง คนที่อาศัยอยู่ในแหลมมลายูและหมู่เกาะต่างๆ ในบริเวณแหลมมลายู ด้วยเหตุนี้ กลุ่มเชื้อชาติมลายูในโลกจึงเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากกลุ่มหนึ่ง

อริส ออสมาน (Aris Osman) ได้ให้คำจำกัดความของคนมลายูไว้หลายอย่าง อย่างแรกคำจำกัดความคนมลายูโดยยึดตามสังคม-วัฒนธรรม คำจำกัดความนี้มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งอาศัยอยู่นอกประเทศมาเลเซีย เช่น ชาติพันธุ์ มินังกาเบา (Minangkabau) ชวา (Jawa) บูกิส (Bugis) บันฉัร (Banjar) มันดาลิง (Mandaling) และอื่นๆ

คำจำกัดความของคนไทยภาคใต้

ฮาร์โรลด์ อี สมิธ (Harold E. Smith 1976 และอี ชัยเดนฟาเดน E. Seidenfaden, 1958) ใน อิมรอน มะลูลีม 2537: 32-33) ได้ให้คำจำกัดความของคนไทยภาคใต้อย่างน่าสนใจ สมิธกล่าวว่า:

“คนไทยภาคใต้: เผ่าชนไทยที่อาศัยอยู่ในบริเวณคาบสมุทรมลายูจนถึงคอคอคกระ ลักษณะของชนเผ่านี้เชื่อกันว่ามีการผสมกันระหว่างชนชาติไทยกับคนเผ่าอื่นที่ไม่ใช่คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ รวมทั้งชนชาติมลายูและเผ่านิกริโต... ภาษาของพวกเขาคือ ภาษาไทยปักษ์ใต้”

ส่วนชัยเดนฟาเดน เรียกคนไทยภาคใต้ว่า:

“คนมลายูที่ได้เปลี่ยนเป็นไทย” คนไทยภาคใต้แตกต่างจากคนไทยภาคอื่นๆ คนไทยภาคใต้มีภาษาถิ่นของเขามีลักษณะของศิลปะ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพวกเขาเองพวกเขามีลักษณะเหมือนกันในแง่ของสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมของการเมือง ที่น้อยที่สุดกับคนไทยในกรุงเทพฯ”

คำจำกัดความของคนมลายูในประเทศไทย

คนมลายูในประเทศไทยก็เหมือนกับคนมลายูในภูมิภาคมลายู กล่าวคือ ในมิติทางกายภาพโดยทั่วไปพวกเขามีผิวสีลูกมะตาสีขนาดของร่างกายใหญ่พอประมาณและกำยำ โดยปกติเป็นคนสุภาพอ่อนโยน (Syed Husin Ali, 1979 ใน Ismail Hamid, 1988: 4) อย่างไรก็ตาม การให้คำจำกัดความคนมลายูในประเทศไทยจะมีอุปสรรคบ้างเพราะโดยกฎหมายของประเทศมักจะเหมาเอาคนไทยเกือบจะทั้งหมดว่ามีเชื้อชาติและสัญชาติเดียว คือ ไทย จึงทำให้ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงของความหลากหลายทางเชื้อชาติของคนไทย

ภาคใต้ของประเทศไทยและคาบสมุทรมลายูนั้นตั้งแต่ดั้งเดิมเป็นถิ่นที่อยู่ของคนป่า ชาวเขาและชาวเลที่มีหลากหลายทางชาติพันธุ์ ดังเช่น พวกชาโก เซมิง นิกริโตและอื่นๆ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด 253: 63) ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่เป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย แต่พวกเขาได้อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่บรรพกาล ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติมลายูพูดภาษาไทยไม่ได้หรือไม่ก็ไม่นิยมที่จะพูดภาษาไทย พวกเขาใช้ภาษามลายูอย่างกว้างขวาง (สงคาม ชื่นภิบาล 2518: 4) ดินแดนทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นถิ่นที่อยู่เดิมของคนมลายู คนไทยได้เข้าไปและครอบครองในภายหลัง ทำให้คนมลายูเหล่านั้นกลายเป็นพลเมืองไทย (ชัย เรื่องดิษฐ์ 2517: 23) การเข้ามาของกองกำลังไทยเพื่อมีอิทธิพลเหนือดินแดนมลายูนี้เกิดขึ้นมานานแล้ว กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยดังปรากฏในบันทึกของจีนดังนี้

“1295 Since the peoples of Hsien and Ma-li-yu-erh have for a long time slain each other and since they are all in submission at this moment an Imperial order was issued telling the people of Hsien not to harm the Ma-li-yu-erh and to keep to their promise”

(จาก Flood, Thadeus, E. 1969 ใน สนั่น เมืองวงษ์ 2524: 193)

เมื่อพิจารณาจากคุณลักษณะต่างๆ ข้างต้น จึงอาจถือได้ว่าคนมลายูในประเทศไทยได้แก่:

“บุคคลที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยปกติจะพูดภาษามลายู หรืออย่างน้อยก็ใช้ภาษามลายูในการพูดในชีวิตประจำวัน รวมทั้งยึดถือปฏิบัติตามลักษณะของวัฒนธรรมมลายู”